

Öğrenme ve Bilgi İlişkisi

Learning-Knowledge Relationship

Malik YILMAZ

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Ankara-TÜRKİYE e-mail maliky@hotmail.com

ÖZET

Çalışmada genel olarak; psikolojik bir süreç olan ve çevreye uyumunu sağlayarak insanın yaşamını kolaylaştıran öğrenme kavramının, hem öğrenmenin bir sonucu hem de öğrenmeyi tetikleyen bir unsur olan bilgi ile olan ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmada, öğrenme kavramı genel olarak değerlendirilerek öğrenme ve bilgi ilişkisinin hangi boyutta olduğu incelenmektedir.

Anahtar kelimeler: Öğrenme, bilgi, eğitim

ABSTRACT

This paper attempts to examine learning concept, generally as a psychological process, and as that which eases life for people in adaption to their environment from the point of relationship between knowledge as both the return of a learning process and also a motive for learning. In this sense, the learning is considered to show that the extent of the relationship between learning and knowledge in the study

Key Words: Learning, knowledge, education

SUMMARY

Basic purpose of this study is bringing up the relationship between the learning action, which is a psychological period, and information fact; because individual can get new knowledge and information by means of learning action and he can use them in accordance with his necessities. Furthermore, information, that individuals need, sets learning action into action in the individual. Knowledge and information sources about the study are obtained from sources on the subject by searching literature. For this, necessary information is obtained for the study by accessing the concerned databases, articles and books.

Whereas the individual can obtain the information he needs from his own experience, others' experience and his observations in the frame of learning action, he can also obtain it from the knowledge and information sources. The information obtained in various ways can transform into knowledge in the individual's mind and activities. In this mutual relationship frame, it is clear that knowledge obtained from learning action is used in information production and information is also used in new knowledge production and it is also clear that there is a direct relationship between them.

This era is knowledge era and in this era the valid thing, as everyone accepts, is to obtain new information and to learn. Information causes you to perceive that it is an important existence when it joins to learning process; but the information that is not obtained and learnt means nothing for the individual. The important thing is to obtain the information needed by learning action and providing production of new information. Individuals cannot go further than repeating their old habits and the things they know without a continual and effective learning action. For this reason, individuals need to be in learning action for obtaining and using the information they need.

Individuals show different learning tendencies in accordance with their environments and conditions. This situation is and inevitable fact for the individual. The learning individual realizes learning action by obtaining information in direction of his needs. Knowledge is personal and every individual usually has his own peculiar knowledge. This means that although individuals are brought up and educated under same conditions or work in same institution, they have different knowledge. The reason of

this is that individuals do not obtain information in the same proportion or in the same context. There are many social and psychological reasons effecting the obtaining information of the individuals. For this reason, the information that individuals obtained is peculiar to the individuals. Individuals gain their own characteristics, qualities and status in proportion of their information.

In conclusion, learning action frequently shows itself as a necessity for individual. The individual makes learning action reaches to success by obtaining new information. For this reason, while information is one of the most important elements that cause realizing of learning, it also causes production of new information by learning action.

1. Giriş

Genel olarak öğrenme, insanın¹ içinde bulunduğu ortamda yaşamını sürdürebilmesi ve yaşamından doyum alabilmesi için gerekli olan bilgilerin, deneyimlerin, görgülerin, becerilerin ve eylemlerin kazanılması süreci olarak tanımlanabilir. İnsan, akıl sahibi olmasından ve düşünebilmesinden ötürü doğadaki diğer canlılardan farklıdır; fakat bu baskın ve bariz üstünlüğün ortaya çıkabilmesi ancak sistematik ya da olağan öğrenme sayesinde olabilmektedir; çünkü insanoğlunun doğuştan getirdiği içgüdüsel davranışlar yok denecek kadar azdır ve bu davranışlar çevreye uyumunu sağlamada yetersizdir. Bu nedenle insanlar yaşamları boyunca bir takım bilgileri öğrenmek zorunda kalmaktadırlar (Selçuk, 1999, 95).

Öğrenme, sosyal, psikolojik, fiziksel ve çevresel vs. gibi birçok unsurlardan etkilenen ve aynı zamanda bu unsurları etkileyen bir süreçtir. Topses (2006, 216)'e göre, öğrenme hem bir süreç hem de bir ürün olarak kabul edilir. Öğrenmenin süreç olması, belirli bir zaman dilimi içinde, belirli evrelerden ve basamaklardan geçerek süreklilik taşıması

¹Çalışmada hem birey, hem de insan sözcükleri kullanılmıştır. Türkçe Sözlük 1 A-J (1988, 710)'de insan, memelilerden, iki eli olan, iki ayak üzerinde dolaşan, sözle anlaşılan, akıl ve düşünme yeteneği olan en gelişmiş canlı olarak tanımlanmıştır. Birey ise, (Türkçe Sözlük 1 A-J, 1988, 197) sosyoloji bilimi bağlamında açıklanmış ve bu kavram için ilkinde şu tanım verilmiştir: Topluları oluşturan ve düşünsel, duygusal, iradeyle ilgili nitelikleri toplum içinde belirlenen insanların her biri, fert. İkinci tanım ise, psikoloji bilimi bağlamında şu şekilde açıklanmıştır. İnsan topluluklarını oluşturan, insanların benzer yanlarını kendinde taşımakla birlikte, kendine özgü ayırıcı özellikleri de bulunan tek can, fert. Bu açıklamalar doğrultusunda insan ve birey sözcükleri aynı varlığa işaret ettiğinden çalışmada bu sözcükler aynı anlamda kullanılmıştır.

anlamına gelir. Bu nedenle yukarıda sözü edilen unsurlar, insanı etkileme oranına göre onun öğrenmesine yani yeni davranışlar, tutumlar, görgüler, beceriler ve bilgiler elde etmesine katkı sağlamaktadır.

Öğrenme sürecini harekete geçiren, destekleyen, süreklilik kazandıran ve bu sürece aracı olan en önemli olgulardan ve/veya unsurlardan birisi de hiç kuşkusuz bilgidir. Olaylarda ve olgularda gizli olan bilgiyi, çevreye uyumunu sağlamak, merakını gidermek ve gerektiğinde yaşamını kolaylaştıracak çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaya çıkarma, elde etme ve kullanma dürtüsü, insanın en önemli özelliklerinden biridir. İnsan için, bu amaçlara yönelik bilgiyi elde etmenin en önemli yollarından biri de öğrenme eylemidir.

Bu çalışmanın temel amacı, psikolojik, sosyal, fiziksel ve çevresel vs. gibi unsurların etkilediği ve bir süreç olarak kendisini gösteren öğrenme eyleminin, bilgi olgusuyla olan ilişkisini ortaya koymaktır; çünkü insan öğrenme eylemiyle yeni bilgiler elde edebilmekte ve elde ettiği bu bilgileri çeşitli maksatlarla etkinliklerinde kullanabilmektedir. Ayrıca çoğunlukla gereksinim duyulan bilgiler de bireylerde öğrenme eylemini harekete geçirmektedir. Bu bağlamda öğrenme ve bilgi birbirlerini etkileyen ve birbirlerinin oluşum sürecine zemin hazırlayan unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Bireyler içinde buldukları çevre ve koşullar gereği farklı biçimlerde öğrenme eğilimi gösterirler. Bu durum onlar için kaçınılmaz bir gerçektir. Öğrenen birey, çoğunlukla gereksinimleri doğrultusunda bilgiler elde ederek öğrenme eylemini gerçekleştirir. Bilgi, kişiye özeldir ve her birey çoğu zaman kendine ait özgün bilgiye sahiptir. Bunun anlamı bireyler, aynı koşullarda yetişmiş, aynı koşullarda eğitim almış veya aynı kurumda çalışıyor olsalar da, farklı bilgilere sahiptir. Bunun nedeni bireylerin bilgi edinmesini olumlu veya olumsuz etkileyen çeşitli sosyal, psikolojik, fiziksel ve çevresel vs. gibi unsurlardan ötürü, bilgiyi aynı oranda ya da aynı bağlamda edinmedikleridir. Bu sebeple, bireylerce elde edilen bilgiler, bireylere özgüdür. Sahip oldukları bilgileri oranında bireyler, kendilerine ait özellik, nitelik ve statü kazanırlar.

Çalışma için gerekli bilgiler ve enformasyon kaynakları, literatür taranarak konuyla ilgili kaynaklardan elde edilmiştir. Bunun için veri tabanlarına, makalelere, kitaplara ve

internet aracılığıyla ilgili kaynaklara erişilerek gerekli bilgiler sağlanmıştır. Çalışmada öğrenme, eğitim ve bilgi kavramlarına değinilerek, bilgi olgusunun öğrenme sürecini nasıl etkilediği ve bu iki olgu arasındaki ilişkinin neler olduğu belirtilmeye çalışılmıştır.

2. Öğrenme Kavramı ve Öğrenme Kuramları

Öğrenmenin tam bir tanımını yapmak kolay değildir; çünkü bu kavramın tanımının nasıl yapılacağı öğrenme kavramına hangi açıdan bakıldığına göre değişmektedir. Bu yüzden her öğrenme kuramı ve bu kuramı ortaya atanlar, öğrenmeyi kendi bakış açılarına göre tanımlamışlardır. Öğrenme kavramının canlılarda özellikle insanda nasıl meydana geldiğini, doğasını ve ne olduğunu deneylere ve gözlemlere dayanarak açıklayan farklı kuramlar ve/veya yaklaşımlar vardır bunlar; 1. Davranışçı öğrenme yaklaşımı 2. Bilişsel öğrenme yaklaşımı 3. Duyuşsal öğrenme yaklaşımı 4. Nörofizyolojik öğrenme yaklaşımı olmak üzere dört ana grupta toplanmaktadır. Öne çıkan bu kuramlarla birlikte bu kuramların türevleri ya da çeşitlemeleri durumunda olan öğrenmeye yönelik çeşitli kuramlar da bilim adamlarınca ortaya atılmış ve geliştirilmiştir. Özellikle öğrenme ve bilgi ilişkisine dayanan yapılandırmacı öğrenme kuramı bunlardan biridir. Bu kuram aşağıda ayrı bir başlık altında değerlendirilecektir.

Davranışçı öğrenme yaklaşımı, bir öğrenme teorisi olarak Aristo'ya kadar dayandırılabilir. Bu yaklaşımın kuramcıları, öğrenmenin uyarıcıyla davranış arasında bir ilişki kurularak geliştiğini, pekiştirme yoluyla öğrenmenin ve davranış değiştirmenin gerçekleştiğini kabul etmektedirler. Öğrenmenin salt ürün olduğunu, öğrenme sonucu olumlu ve istenilir davranışlar ortaya çıktığını savunurlar. Davranışlarda meydana gelen değişimlerle ve bunlara neden olan uyarıcılarla ilgilenirler. Bu yaklaşımda 'yaparak öğrenme' esastır. Öğrenmede pekiştirme önemli bir yer tutar. Becerilerin kazanılmasında ve öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanmasında tekrar önemlidir. Bu yaklaşımda öğrenmede güdülenmenin çok önemli bir yeri vardır. Ödülün veya pekiştirmenin tepkiyi güçlendirdiğine ve bundan dolayı bunların davranışta değişikliğe neden olduğuna inanılmaktadır. Bu yaklaşım kısaca *uyaran-tepki* (U-T) psikolojisi olarak da ifade edilmektedir. **Bilişsel öğrenme yaklaşımına** göre öğrenme, doğrudan gözlemlenemeyen zihinsel bir süreçtir ve birey edilgin (pasif) bir uyaran alıcısı değildir.

İnsan zihni çevreden gelen uyarıcıları etkin bir biçimde işler ve onları yeni biçimlere dönüştürür. Bu yaklaşımda, öğrenmenin içsel bir süreç olduğu ve doğrudan gözlenemeyeceği görüşü savunulmaktadır. Bilişsel yaklaşımın amacı, zihinsel süreçlerin nasıl örgütlendiğini ve çalıştığını açıklamaktır. Bilişsel kuramcılar daha çok öğrenmenin anlama, algılama, düşünme, bellek, duyuş, hatırlama ve yaratma gibi içsel süreçleri üzerinde dururlar. Bireyde meydana gelen davranış değişikliğini ise, içsel süreçlerin dışa yansması olarak kabul etmektedirler. Ayrıca öğrenmenin sürekli bir nitelik taşıdığını, belirli bir noktada sonlanma özelliği olarak algılanmasından ya da olmuş bitmiş ürün olmaktan daha çok, devamlı bir süreç olduğunu vurgularlar. Bu yaklaşım bir anlamda davranışçılığın yetersizliğine bir tepki olarak doğmuştur ve bu yaklaşımda insan davranışlarının yalnızca *uyaran-tepki* (U-T) bağı çerçevesinde açıklanamayacağı görüşü ileri sürülmüştür. **Duyuşsal öğrenme yaklaşımında** öğrenme daha çok sonuçlarıyla ilgilidir. Bu yaklaşım, sağlıklı benlik ve ahlak (moral) gelişimini vurgular. Davranışçı yaklaşım öğrenmenin edimsel (fiili) sonuçlarıyla, bilişsel yaklaşımsa zihinsel sonuçlarıyla ilgilenirken; duyuşsal yaklaşım da öğrenmenin benlik ve ahlak gelişimi gibi duyuşsal sonuçlarıyla ilgilenir. **Nörofizyolojik öğrenme yaklaşımında** ise, öğrenme ile beyin hücreleri arasındaki ilişki incelenir. Bu yaklaşımı savunanlar, öğrenme süreci sonucunda nöronlarda yeni axon iplikçiklerinin oluştuğunu iddia etmektedirler. Buna göre, her öğrenme yaşantısı yeni sinaptik bağların oluşması demektir. Dolayısıyla bu yaklaşımda öğrenme bireydeki biyokimyasal bir değişim olarak da açıklanmaktadır (Özden, 1999, 21–37; Selçuk, 1999, 96; Erden, Akman, 2003, 129–130; Topses, 2006, 216; , 2009; Wikibooks Contributors, 2009).

Tüm öğrenme yaklaşımlarının ve/veya kuramlarının öğrenme kavramına değişik bakış açıları, ayrıca öğrenmenin çok boyutlu bir fenomen olması ve oldukça farklı davranışlar içermesi nedeniyle, bu kavramın tam bir tanımını vermeyi güçleştirmektedir. Yine de bu kuramların ve/veya yaklaşımların ortaya attığı bilgiler ışığında öğrenme kısaca, insan doğasının bir gereği olarak çoğunlukla gereksinimler sonucu ortaya çıkan, eğitim, bilgi, deneyim ve gözlem yoluyla davranışta ve düşüncede meydana gelen olumlu, kalıcı, sürdürülebilir ve gerektiğinde değiştirilebilir bir değişim süreci olarak da tanımlanabilir. Büchel ve Probst (2008)'a göre öğrenme kavramı psikoloji kaynaklıdır ve bireysel

düzeydeki öğrenme üzerine odaklanmıştır. Davranış psikologları, öğrenmeyi davranış değişikliğine neden olan kalıcı ve birbiriyle ilişkili tepkilerin edinimi olarak tanımlamışlardır. Böylece davranıştaki değişimler, yinelenmiş deneyimlerin bir sonucudur. Bu perspektiften bakıldığında öğrenmenin davranış değişiklikleriyle de ilgilendiği görülmektedir.

Bütün bu yaklaşımlar ve/veya kuramlar öğrenme kavramını her ne kadar değişik yönleriyle ve birbirlerinden farklı olarak ele alsalar da bakıldığında birbirlerinin tamamlayıcısı oldukları görülmektedir; çünkü sadece bir kuramın dikkate alınıp, öğrenme kavramının o kuramın bakış açısıyla değerlendirilmesi, öğrenme gibi çok karmaşık bir süreci açıklamak için yeterli olmamaktadır. Bu nedenle öğrenme kavramını açıklarken tüm kuramları göz önünde bulundurmak, kuşkusuz daha doğru ve açıklayıcı bir yaklaşım olacaktır.

3. Öğrenme ve Birey

Birey, toplumları oluşturan ve içinde yaşadığı ilişkilerle anlam kazansa da onlardan bağımsız kendi başına bir varlığı ve kimliği olan insanı ifade etmektedir (Demir, Acar, 1997, 39). Birey sözcüğü ile insan varlığı işaret edilmekte ve daha çok teknik bir terim olarak psikoloji, sosyoloji, hukuk vs. gibi bilim dallarında sıkça kullanılmaktadır. Bir varlık olarak insanın yani bireyin öğrenme yeteneği ve düzeyi, yaşına, zekâsına, içinde bulunduğu ortama ve uyarılmışlık düzeyine bağlı olarak değişir (Özbek, 2005, 71-72). Bu unsurların yeterli seviyede olması durumunda öğrenmenin hızı artacak, dolayısıyla birey daha çabuk öğrenecektir. Öğrenmeyi dolayısıyla yeni davranışlar edinmeyi sağlayan en önemli unsurlardan birisi de hiç kuşkusuz öğrenmeyle birbirini tamamlayan eğitimidir. Öğrenmenin temelinde bilgi vardır bu yüzden öğrenmeyi yönlendiren ve ona nitelik kazandıran da, bilgidir.

Öğrenmenin üç temel özelliği vardır bunlar:

1. Öğrenme sonucunda mutlaka bir davranış değişikliği meydana gelir; öğrenme nasıl gerçekleşirse gerçekleşsin, sonucunda bireyde mutlaka olumlu ya da olumsuz bir davranış değişikliği meydana gelir.

2. Öğrenme yaşantının ürünüdür; yaşantıyı, çevresiyle kurduğu etkileşim sonucu insanda kalan izler olarak tanımlarsak, öğrenmenin insanın çevresiyle etkileşim kurması sonucu meydana geldiği söylenebilir.

3. Öğrenme kalıcı izlidir; öğrenmeden söz edebilmek için insanın gösterdiği davranış değişikliğinin sürekli ve kalıcı olması gerekir. (Erden, Akman, 2003, 123–129).

Öğrenme ve bilgisine ve becerisine sürekli yeni şeyler katarak kendini geliştirme, insan yaşamının tüm evrelerinde görülebilen, çok önemli bir davranış ve etkinliktir. İnsanın yaşamı boyunca öğrenebilme durumu ve/veya eylemi aslında sadece insana özgü bir davranış değildir. Öğrenme tüm canlı varlıkların, yaşamında önemli bir yer tutar; fakat insan, akıl ve zekâ yeteneğiyle diğer canlılardan farklı olarak, kendini ve çevresini değiştirebilme, gereksinimlerini karşılayabilme, rekabet edebilme, belirsizliği yenebilme, doğru tahmin edebilme, kendine uygun ortamlar yaratabilme, merakını giderebilme, bilgisini ve deneyimini arttırabilme vs. gibi kendine özgü dürtülerle sürekli öğrenme davranışı sergilemektedir. Kısacası insan için yaşamının her aşaması öğrenmeyle doğrudan ilişkilidir; çünkü insanın yaşamını istenilen şekilde devam ettirmesi onun sürekli ve etkili öğrenebilmesine bağlıdır. Brown ve Duguid (2001, 120)'e göre bazıları öğrenmeye genellikle arz-yanlı bir mesele olarak yaklaşırlar; öğrenmenin, öğretme, yetiştirme ya da bilgi sunmayı izlediği düşünülür. Oysa öğrenme daha çok talebe dayalıdır. İnsanlar çoğunlukla bir gereksinime yanıt vermek için öğrenirler. Öğrenilen şeylerin bir gereksinim olmadığını düşündüklerinde bunu görmezden gelir, reddeder ya da anlamlı bir şekilde özümsemeyi başaramazlar. Tersine, bir gereksinim gördüklerinde eğer öğrenme [enformasyon] kaynaklarına ulaşabiliyorlarsa, hızlı ve etkin bir biçimde öğrenirler.

İnsanın davranışlarının hemen hemen tümü, öğrenmesinin ürünüdür. Bir davranışın öğrenme ürünü sayılabilmesi için, kalıtımla getirilmemiş olması, yinelenebilmesi, gözlenebilmesi ve ölçülebilmesi gerekir (Başaran, 2000, 132). Öğrenme eylemi, bireyin hem yeni bir davranış kazanmasına, hem de var olan davranışını gözden geçirerek gerektiğinde değiştirebilmesine neden olur. İnsanın hayatta kalabilmesi, hayatını sürdürebilmesi ve dilediği gibi yaşayabilmesi için, yaşamı boyunca sürekli öğrenmek ve bu doğrultuda bilgilerini, becerilerini, deneyimlerini, tutumlarını ve davranışlarını

geliştirmek zorunda olduğu bir gerçektir. İnsanın bir kişilik edinmesinde, zamanla yeni ve kimi zaman kalıcı tutum ve davranışlar kazanmasında, iletişimini sağlamak için belli bir dil öğrenmesinde, içinde bulunduğu toplumun değer yargılarını kavramasında, deneyim sahibi olabilmesinde de vs. öğrenme eylemi, o insanın yaşamında en önemli unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla öğrenme; bilişsel, sosyal, psikolojik, dil ve düşünce, algı ve bellek, dikkat ve güdülenme gibi pek çok değişkenin etkileşimiyle oluşmaktadır (Aydın, 2001, 185).

İnsan akıl ve zekâya sahip bir varlık olarak, her zaman ve her yerde öğrenme çabasıdır ve doğası gereği de bunu yapmak zorundadır; çünkü öğrenme ve bilgi edinme tutkusu, insan varlığını mükemmelleştirmek için onun yaşamıyla yoğrulan en doğal nimetlerden biridir. Nitekim insanoğlu öğrenme sayesinde her gün bir önceki güne göre daha da ilerlemekte ve hayatta kendi varlığını saptamak için etkin bir tutum izlemektedir. Bu durum, bir yandan onun yaşamını zevkli kılmakta öte yandan geleceğe olan güvenini daha da arttırmaktadır. Bu olgular ve yaşananlar yaşam boyunca kendi süreci içinde normal akışına devam ederken, insanoğlu kendini hep gelişmiş ve pek üstün bir dünyada hissetmiştir. Yaşam düzeyinin böyle köklü bir gelişme ve hızlı bir yükselme temposuna girmesi, hiç şüphe yok ki öğrenme ve öğrenilenleri uygulamakla mümkün olmuştur.

4. Bilgi Kavramı

Veri ve enformasyonun temelini oluşturduğu ve bugün çok popüler olan bilgi kavramı, geçmişte olduğu gibi günümüzde de üzerinde en çok tartışılan, bireylerin zihnini meşgul eden ve hakkında yazı yazılan kavramlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bilgi, asırlardır tanımlanmaya çalışılmış ve tartışıla gelmiştir. Nitekim epistemoloji veya bilgi bilim, felsefe biliminin bir dalı olarak bilgi ve rasyonellik kavramları üzerinde eski Grek döneminden beri çalışmaktadır (Feldman, 2003, 1). “Bilgi nedir?” sorusunu temel alan bilgi felsefesine, epistemoloji adı verilmektedir. Epistemoloji Yunanca episteme (bilgi) ve logos(bilim, açıklama, kuram) kelimelerinin birleşmesinden oluşur ve bilgi kuramı anlamına gelir (Moser, Mulder, Truth, 1998, 3-4). Epistemoloji öncelikle bilginin doğası ve rasyonel inancın ilkeleri hakkında sorularla ilgilenir. Bu sorular gerçek ve

özel durumlarda, bilginin ve rasyonel inancın olup olmadığının belirlenmesine odaklanmamışlardır. Bu nedenle örneğin, diğer gezegenlerde yaşamın var olduğuna inanmaya yönelik kabul edilebilir hükümlerde bulunmak, bilgi bilimcilerin konusu değildir. Bu, öncelikle gök bilimcilerin ve kozmologların konusudur. Bilgi bilimcilerin konusu, koşullara bağlı rasyonel inançlara ve bilgiye sahip olan insanlara yönelik genel bir teori belirleyip geliştirmektir (Feldman, 2003, 1). Bilginin niteliğini araştıran epistemoloji, mantık ve psikolojiden ayrı bir alandır. Bilgi felsefesi, insan bilgisinin yapısını, imkânını, kaynağını, ölçütlerini, sınırlarını ve niteliğini incelerken, mantık doğru düşünme formları olan geçerli usavurmaları araştırır (Çüçen, 2001, 31). Dolayısıyla epistemoloji bilgiye yönelik teori geliştirirken bilginin doğası, kaynağı, sınırları, güvenilirliği, geçerliliği ile elde edilme ve aktarılma biçimlerini incelemeyi, araştırmayı ve sorgulamayı konu edinir (Demir, Acar, 1997, 80). Modern felsefeyle birlikte bilgi kuramı (epistemoloji) felsefenin temel konusu olmuştur; çünkü Descartes modern felsefeyi en açık seçik bilginin üzerine kurma çabası içine girmiştir (Çüçen, 2001, 30). Bilgi olgusu sadece felsefi açıdan ele alınmamış, özellikle mantık ve psikoloji disiplinleri bağlamında da derinlemesine değerlendirilmiştir. Çüçen (2001, 32-33)'e göre mantık, bilgiler arası doğru, tutarlı ilişkiler üzerinde dururken bilgi felsefesi, bilgiyi felsefe kavramlarıyla ele alarak insan zihninin bilgi elde etme yolları ve yapısıyla ilgilenir. Psikoloji de bilgi felsefesi gibi zihnin çalışma şartlarını ve öğrenme koşullarını incelerken, bilgiyi veya öğrenmeyi, beynin fizyolojik yapısıyla açıklamaya çalışır. Psikolojiden farklı olarak, bilgi felsefesi ileri sürdüğü çeşitli bilgi kuramlarıyla, bilginin fizyolojik veya fiziksel bir işlem olmadığını ileri sürerek insan aklının bir ürünü olduğunu kabul eder. Bilgi felsefesi, mantıktan ve psikolojiden farklı yapı ve yöntemlere de sahiptir. Ayrıca felsefenin bir alt disiplini olması bakımından psikolojiden ayrılır. Bununla birlikte günümüzde bilgi kavramı sadece felsefe, psikoloji ve mantık bilimlerinin ilgi alanlarında değil aynı zamanda sosyoloji, yönetim, eğitim bilimleri, kütüphanecilik vs. gibi birçok disiplinle incelenmekte ve bu bağlamda bilgiye yönelik yeni yaklaşımlar ortaya atılmaktadır.

Türkçe sözlükte bilgi, 1. insan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütününe verilen ad, malumat 2. Öğrenme, araştırma veya gözlem yoluyla elde edilen gerçek

(Türkçe Sözlük 1 A-J, 1988, 186) şeklinde tanımlanmıştır. Barutçugil (2002, 10) bilgiyi, insanın etrafında olup bitenleri tam ve doğru olarak kavramasını sağlayan kişiselleştirilmiş enformasyon olarak tanımlayarak bilgi, kendini düşünceler, öngörüler, sezgiler, fikirler, alınan dersler, uygulamalar ve yaşanan deneyimler şeklinde gösterir açıklamasını getirmektedir.

Davenport ve Prusak (2001, 27) bilgiyi, belli bir düzen içindeki deneyimlerin, değerlerin, amaca yönelik enformasyonun ve uzmanlık görüşünün yeni deneyimlerin ve enformasyonun bir araya getirilip değerlendirilmesi için bir çerçeve oluşturan esnek bir bileşimidir. Bilgi bilenlerin [bireylerin] beyinlerinde ortaya çıkar ve orada uygulamaya geçirilir. Kuruluşlarda genellikle yalnızca belgelerde ya da dolaplarda değil rutin çalışmalarda, süreçlerde, uygulamalarda ve normlarda kendini gösterir şeklinde tanımlayarak, bilginin yalın olmadığını, çeşitli unsurların birbirleriyle karışmasından oluştuğunu, belli bir biçime sahip olmakla birlikte esnek olduğunu, sezgiler için içine girdiğinde ona sözcüklerle sahip olmanın ya da mantık terimleri kullanarak anlamının zor olduğunu belirterek, bilgi insanların içindedir, insanın karmaşık ve önceden bilinemez doğasının parçasıdır şeklinde açıklamışlardır. Bu bağlamda bilginin, hem bir süreç hem de bir birikim olduğu düşünülebilir. Kautz ve Thaysen (2001, 350)'e göre ise bilgi, insanlarda, kitaplarda ya da bir bilgisayarın içinde saklanmış olabilir.

Bilgi esnek bir yapıya sahiptir ve zamanla sürekli bir gelişim gösterir. Birey bilgiye zaman içinde çeşitli yollarla ulaşabilir. Kimi zaman basılı ve elektronik kaynaklar, kimi zaman bir kurs, kimi zaman da bilgili kişilerden resmi bir niteliği olmayan sözlü olarak edinilen deneyimler, bireyin bilgi dağarcığını geliştirir. Bu açıdan bireyin sahip olduğu bilgi sürekli bir devinim ve gelişim gösterir.

4.1 Öğrenme ve Bilgi

Öğrenme kimi zaman davranışlara doğrudan yansır. Bununla birlikte davranışlara yansımayan; fakat öğrenme sonucu elde edilen kavrayışlar ve anlayışlar da öğrenme sonucu elde edilen bir yenilik ve değişiklik olarak öğrenme süreci içinde

değerlendirilebilir. Bayraktaroğlu ve Kutanis (2002, 52)'e göre öğrenmenin sonunda davranış değişikliğinin olması şart değilse de, bu sürecin gelişmeyi ve yenilenmeyi içerdiği bir gerçektir. Burada sözü edilen 'bilgi' öğrenmeye aracı olan bilgidir. Diğer şekilde bilgi, öğrenmenin sonucudur ve kısa ömürlüdür. Bu yüzden bilginin sürekli gözden geçirilmesine ve güncellenmesine gereksinimi vardır.

Öğrenme 'anlam çıkarmadır' bilgiye, bilgilenmeye yol açan bir süreçtir (Dixon, 1999, 1). Jensen (2005, 55)'in Heene ve Sanchez (1997, 6)'den aktardığına göre, öğrenme, bir bireyin bilgi birikiminde değişimlerin meydana geldiği sürece denir. Bu süreç, yeni veya değişmiş sebep belirten ilişkilerin tanımlanması, daha önce edinilmiş inanışların değişimini veya reddini yahut daha önceki bireysel inanış değişikliklerini gerektirmektedir.

Bilginin öğrenmeye ilişkin olarak iki boyutu olduğu söylenebilir. Bilgi, hem öğrenmeye aracı olan bir unsurdur, hem de öğrenmenin bir sonucudur. Öğrenme ve bilgi doğrudan ilişkili ve birbirlerini etkileyen iki kavramdır. Eğitim ile yeni bilgiler öğrenilir, yeni kavrayışlar elde edilir. Eğitim, bireyin yaşantısında, bilgisinde ve kavrayışında, kendi isteği ve çabasıyla yeni değişimlerin ve yeniliklerin sağlandığı ve edinilen bilgilerin öğrenmeyle hayata geçirildiği süreç ve/veya eylemdir.

Bilgi üretiminin yoğun şekilde yaşandığı günümüzde eğitimin ve öğrenmenin sadece eğitim ve öğretim kurumlarıyla sınırlı olmadığı anlaşılmıştır. Bu yüzden birey ve kurum için sürekli eğitim ve öğretim kavramı ön plana çıkmıştır. Yetişkinlere yönelik eğitim veren kurumların sayısı artarken, kamu kurumları, özel sektörde hizmet sunan ticari kurumlar, kurumsal ve bireysel öğrenmeyi gerçekleştirmek diğer bir deyişle bilgilenmek için gerek kendi bünyelerinden gerekse de dış kaynaklardan yararlanarak sürekli eğitim ve öğretim programları düzenlemektedirler (Yıldırım, 2004, 3). Ayrıca, sürekli ve/veya yaşamboyu öğrenmenin öneminin anlaşılması ve gerekliliği "eğitim", "öğrenme" ve "bilgi" kavramlarıyla ilgili çalışmaların yoğunlaşmasını, bu kavramların popüler olmasını ve üzerinde bilimsel düzeyde çalışılmasını da sağlamıştır.

Eğitim, çok defa resmi eğitim ve öğretimle ilişkilendirilirken, öğrenme, öğrenen bir bireyin eğitimini etkilediği bir ürün süreciyle ilgili olmalıdır. Yetenek ve yeterlilik binası, öğrenme üzerine kurulmuştur. Birey bir önceki hatasından bile bir şeyler

öğrenebilir. Öğrenme, etkinliklerdeki değişim ve toplumdaki bireyler arasındaki anlam eksikliğini kapatma anlamına da gelmektedir. Bir toplumdaki bireyler işbirliği sayesinde farklı bakış açılarını, farklı ilgileri vb. öğrenir. Bu '*hareketli öğrenme*' kişinin bir aktiviteyle meşgul iken öğrenebilmesi ve öğrendikleri anlamına gelir. Bir birey farklı bir hareket yapmayı öğrendiğinde, yeni bir bilgi birikimine sahip olmuş demektir. Bunu, veriden enformasyon aracılığıyla bilgiye dönüşüm süreciyle birleştirerek çevirdiğimizde aşağıdaki zinciri elde ederiz (Jensen, 2005, 55).

Veri(*Data*)→Enformasyon (*Information*)→Bilgi (*Knowledge*)→Eylem (*Action*)→
Öğrenme (*Learning*)→ Yeni Bilgi (*New Knowledge*)

Geçmişe bakıldığında bilgiye sahip olan kişiler ve toplumlar, diğer kişiler ve toplumlar üzerinde tahakküm kurmuşlar, onları yönetebilme ve yönlendirebilme iktidarına sahip olmuşlardır. Günümüzde olduğu gibi her dönemde bilginin bir üstünlük ve bir ayrıcalık hatta çok önemli bir güç olduğu kabul edilmiştir. Bilgi olgusu, geçmişte olduğu gibi günümüzde de çok önemli bir değer ve zenginlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilginin üretimi, yayımı ve kullanımı geçmişten günümüze sürekli ve artan bir ivmeyle devam etmiştir. Topser (2006, 214)'e göre öğrenme ve bilgilenme süreci yaşanmadan, bilim ve teknoloji üretilemez. Bu bağlamda birey, bir yandan öğrenme eylemiyle yeni bilgiler elde ederken, diğer yandan elde ettiği bu bilgilerle kendisini ve çevresini değiştirebilme yetisini de elde edebilmektedir. Bireysel ve toplumsal düzeyde öğrenmenin bilgiye bilginin de yeni aksiyonlara neden olduğu yaşanan toplumsal ve bireysel gelişmelerle görülmektedir.

Günümüzde bilgi, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar büyük ve hızlı bir artış içerisinde ve bu yüzden geçmişle kıyaslanamayacak kadar sürekli ve yoğun bir bilgi üretilmektedir. Günümüzde bireylerin, toplumların ve kurumların başarısı, değişime ve yeniliğe ayak uydurabilmeleri, bilgiyi üretmedeki, elde etmedeki ve kullanmadaki becerilerine ve etkinliklerine bağlıdır. Bilginin yarattığı değişime uyum sağlayabilmek için, sürekli yeni bilgi ve beceriler geliştirmek, yani öğrenme hız ve etkinliğini artırmak bir zorunluluktur (Yıldırım, 2004, 5). Bu noktada bilgi ve öğrenme ilişkisi ortaya

çıkılmaktadır. Sürekli bir merak ve yeni şeyler öğrenme dürtüsü bireyi, gereksinim duyduğu yeni bilgileri aramaya ve elde etmeye, dolayısıyla öğrenmeye sevk eder. Bilginin olmadığı yerde öğrenmeden, öğrenmenin olmadığı yerde ise bilgiden söz etmek mümkün değildir.

Bilgiyi değerli kılan, onun varlığıyla birlikte, aynı zamanda onu elde etme, üretme ve öğrenme çabasıyla fiziksel ve zihinsel düzeyde uygulamaya aktarılmasıdır. Jensen (2005, 58)'e göre öğrenme süreci, kişinin kendi hareketlerini değerlendirme farkındalığı gibi bir varsayım üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla öğrenme eylemi kişilerin, toplumların ve kurumların hareket, davranış, düşünce ve strateji gibi kavramlarını etkileyen, etkinliklere eleştirel bir gözle bakılmasını sağlayan ve yönlendiren bir özelliğe sahiptir.

Bütün öğrenmeler ortama bağlı (context-dependent) olduğu için bu nedenle tüm verimli (productive) bilgiler de aynı şekilde ortama bağlıdır. Birey, yeni bilgiler elde etmek isterse öğrenir. Öğrenme, enformasyonun belli bir ortamda kullanılarak bilgiye dönüştürüldüğü bir değişim sürecinde oluşmaktadır. Bu değişim sürecinin oluşması için, bireyin önceki bilgisi ile bilgiye çevrilecek enformasyonun arasında bir çeşit benzerliğin olması gerekir. Bu benzerliği oluşturmanın bir yolu da sonuç çıkarmaktır. Sonuç çıkarmak, bireyin otomatik olarak yaptığı bir eylemdir. Bu eylem, bireyin dünyayı ve olguları açıklama şekliyle oluşur (Jensen, 2005, 58).

Öğrenme olgusu, edinilen bilgi uygulamaya aktarıldığında anlam kazanır; çünkü eğitimdeki dolayısıyla öğrenmedeki temel amaç, bireye edindiği bilgiler doğrultusunda yeni davranışlar ve düşünceler kazandırmaktır. Öğrenmenin amacı, kişiye, konuya ve koşullara bağlı olarak değişir (Yıldırım, 2004, 10). Birey genel olarak, gereksinimlerini karşılamak, etkinliğini ve verimliliğini arttırmak, koşullara daha iyi uyum sağlamak, belirsizliği yenmek ve tahmin edebilmek, rekabet edebilmek, sorumluluğunu ve ödevlerini yerine getirebilmek vs. gibi amaçlarla öğrenme çabası içine girmektedir. Bireyde öğrenmenin anlam kazanması ve öğrenmenin bireye katkı sağlaması, yukarıda belirtilen amaçlara ne ölçüde ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bilgi ve öğrenme birbirlerini sürekli etkileyen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır; fakat gerekli bilgiyi aramak çoğu zaman hiç de o kadar zor olmamakla birlikte, yeniden

kazanmak, eğer bununla bilginin bir bilenden alınıp bir başkasına verilmesi kastediliyorsa, oldukça zor olabilir. Bu yüzden öğrenme yani yeni bilgiler edinme bilgi paylaşımının önüne merkezi bir mesele çıkarır. Entelektüel mülkiyetin savunulması, enformasyonun ekimi ve hasadı ve entelektüel sermayenin değerlendirilmesi bütün bunlar bilgi paylaşımının önemli parçalarıdır. Ancak bütün bunlar öğrenme meselesine bağlıdır; çünkü entelektüel mülkiyeti ve varlıkları kullanabilir kılan şey öğrenmedir (Brown, Duguid, 2001, 110–111). Bireylerce paylaşılan bilgiler öğrenme eylemiyle gerçekleşir ve bireyin öğrenerek yeni bilgiler elde edebilmesine sebep olur.

4.2 Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı

Yukarıda da değinildiği gibi özellikle insanda öğrenmenin nasıl gerçekleştiğine dair bilim adamlarınca çeşitli kuramlar ortaya atılmıştır. Bu kuramlardan biri de yapılandırmacı öğrenme kuramıdır. Bu kuram, öğrenme, öğretme ve bilgi arasındaki ilişkiye dayanır ve bu ilişkiyi belirlemeye çalışır. Yapılandırmacı öğrenme kuramı, bilginin nasıl iletildiğini ve kaydedildiğini açıklamaktan çok, bilgiyi yapılandırmayı amaçlayan ve vurgulayan bir öğrenme yaklaşımıdır. Bu kuramın temeli olan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, öğrenilenler arasında ilişki kurma ve bu doğrultuda elde edilen her yeni bilgiyi mevcut bilgilerle bütünleştirme ve/veya zihinsel süreçlerden geçirecek yeniden yapılandırma sürecini içerir. Bu süreçte, elde edilen yeni bilgilerin var olanlarla karşılaştırılıp yorumlanarak yeni anlamlar yüklenmesi ve bu doğrultuda yeni bilgiler üretilmesi söz konusudur. Perkins (1999, 8)'e göre bireylerin bilgiyi nasıl öğrendiklerine ilişkin bir kuram olarak gelişmeye başlayan yapılandırmacılık öğrenme, zamanla bireylerin bilgiyi nasıl yapılandırdıklarına ilişkin bir kuram halini almıştır. Bu kuram, bilginin tekrarı değil, transferi ve yeniden yapılandırılması üzerinde durur.

Bu yaklaşıma göre bütün bilgiler birey tarafından oluşturulur. Bireyce oluşturulan bilgi, kişinin öğrendiğinden ve anladığından daha çoktur. Öğrenmede bireyin ön bilgilerinin yanı sıra kültürel ve sosyal içerik de önemli rol oynar. Belli bir durumda doğru olarak kabul edilen bilgi, başka koşullar altında yanlış kabul edilebilir... Bilginin doğruluğu kişiye kültüre, duruma göre değişebileceği için, yapılandırmacılara göre bilginin doğruluğundan çok kullanışlılığı önemlidir. Belli fikirler belli bir toplum içindeki

uygulamalar için gerekli olabilir. Yapılandırmacı yaklaşım hemen hemen tüm öğrenme kuramlarından ve düşünme biçimlerinden etkilenmiş yeni bir yaklaşımdır (Erden, Akman, 2003, 171).

Bireyin etkin bir biçimde rol aldığı yapılandırmacı öğrenmede okuma ve dinleme gibi öğrenme eylemleri yerine tartışma, düşünceleri savunma, hipotez kurma, sorgulama ve düşünceleri paylaşma gibi öğrenme sürecine katkı sağladığı düşünülen öğrenme eylemleriyle öğrenmenin gerçekleştiği savunulur. Bireylerin etkileşimi önemlidir. Bireyler, bilgiyi olduğu gibi kabul etmezler, kendi anlayışlarına göre bilgiyi yaratır ya da yeniden keşfederler (Perkins, 1999, 8).

Bu yaklaşım, öğrenme ve bilgi arasında doğrudan bir ilişkinin var olduğu ilkesini benimseyerek, her yeni öğrenmenin eski öğrenmelerle birlikte bireyin yeni bilgiler elde etmesini sağladığını, elde ettiği bu bilgileri zihinsel süreçlerden geçirerek onlara yeni anlamlar katıp yeni bilgiler ürettiği bir yaklaşım temeli üzerine kurulmuştur. Nitekim bu yaklaşımda bireyin öğrenebilmesi için bilgiye gereksinim vardır yani bilgi, öğrenme için bir ön koşuldur anlayışı savunulmaktadır.

5. Sonuç

Öğrenme, bireyin, yaşadığı çevreye uyum sağlayabilmesi ve kendini geliştirebilmesi için, davranışlarını etkileyen, davranışlarında değişiklik yaratan yeni alışkanlıklar ve tutumlar edindiği yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. Bu süreç, bireyin içinde bulunduğu sosyal, psikolojik ve fizyolojik koşullardan etkilenerek kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Öğrenme süreci, yaşamı doğrudan etkilediğinden ötürü insan yaşamını düzenlemek için öğrenmek, yeni bilgi ve beceriler elde ederek onları sürekli geliştirmek ve uygulamak zorundadır.

Öğrenme etkinliği psikolojik bir süreçtir; fakat bu süreçte öğrenme etkinliğinin yerine getirilebilmesi için öğrenmeye yol açacak öğrenme kaynaklarının olması gereklidir. Öğrenme kaynaklarının temelini oluşturan bilgi olgusu, bireyin yeni şeyler öğrenmesine neden olduğu gibi, öğrenme eyleminin ve merakının sürekli olmasını da sağlamaktadır. Bireyler gereksinimler doğrultusunda öğrenmek için yeni bilgilere ulaşırlar ya da yeni

bilgileri öğrenme eylemi için kullanırlar. Dolayısıyla doğal süreç içinde oluşan bu çift yönlü ilişki, bilgi ile öğrenme eyleminin gerçekleştiğini öğrenme eylemi ile de yeni bilgiler üretilbildiğini göstermektedir. Bu bağlamda bilgi olgusu ve öğrenme eylemi birbirlerinin oluşum süreçlerini etkileyebilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aydın, A. (2001). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. İstanbul: Alfa Basım Yayım ve Dağıtım.
- Barutçugil, İ. (2002). *Bilgi Yönetimi* İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. (2000). *Örgütsel Davranış: İnsanın Üretim Gücü*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Bayraktaroğlu, S. ve Kutanis, R. Ö. (2002). Öğrenen Kamu Örgütlerine Doğru. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 51–65.
- Brown, J. S. ve Duguid, P. (2001). *Enformasyonun Sosyal Yaşamı*. (Çev. İbrahim Bingöl). İstanbul: Türk Henkel Dergisi Yayınları.
- Büchel, B. ve Probst, Gilbert. (2008, Kasım 28). From Organizational Learning to Knowledge Management, <
http://hec.info.unige.ch/recherches_publications/cahiers/2000/2000.11.pdf>
(2008, Aralık 10).
- Çüçen, A. (2001). *Bilgi Felsefesi*. Bursa: Asa Kitabevi.
- Davenport, T. H. ve Prusak L. (2001). *İş Dünyasında Bilgi Yönetimi: Kuruluşlar Elleriindeki Bilgiyi Nasıl Yönetirler*. (Çev. Günhan Günay). İstanbul: Rota Yayınları.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1997). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Dixon, N. M. (1999). *Organizational Learning Cycle: How We Can Learn Collectively*. Abingdon, Oxon, GBR: Gower Publishing Limited.

- Erden, M. ve Akman, Y. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Feldman, R. (2003). *Epistemology*. New Jersey: Prentice Hall.
- Heene, A. ve Sanchez, R. (1997). *Strategic Learning and Knowledge Management*. Wiley: Chichster (Jensen, 2005, s. 55'den alıntı).
- Jensen, P. E. (2005). A Contextual Theory of Learning and the Learning Organization. *Knowledge and Process Management*, 12(1), 53–64
- Kautz, K. ve Thaysen, K (2001). Knowledge, Learning and IT Support in A Small Software. Company. *Journal of Knowledge Management*. 5(4), 349–357.
- Moser, P.K., Mulder, D.H. ve Trout, J.D (1998). *The Theory of Knowledge: AThematik Introduction*. Oxford: Oxford University Press (Çüçen, 2001, s.29'dan alıntı).
- Özbek, R. (2005). Eğitim Programlarının Bireyselleştirilmesinin Sebepleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi: www.e-sosder.com*. 3(11), 66–83.
- Özden, Y. (1999). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Perkins, D. (1999). The Many Faces of Constructivism. *Educational Leadership*. 57(3), 6–11.
- Selçuk, Z. (1999). *Gelişim ve Öğrenme: Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Topses, G. (2006). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Türkçe Sözlük 1 A-J*, (Haz. Eren, Hasan ve diğerleri), (1988), Ankara, Türk Dil Kurumu.
- Wikibooks Contributors. (2009, Şubat 11). Learning Theories <http://upload.wikimedia.org/wikibooks/en/5/5a/Learning_Theories.pdf> (2009, Mayıs 10).
- Yıldırım, R. (2004). *Öğrenmeyi Öğrenmek*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.